

בבית המשפט העליון

ע"פ 2400/24

לפני: כבוד השופט יוסף אלרון
כבוד השופט אלכס שטיין
כבוד השופטת גילה כנפי-שטייניץ

המערער: איתי בן עמי

נגד

המשיבה: מדינת ישראל

ערעור על גזר דינו של בית המשפט המחוזי בחיפה (השופטים א' לוי, ע' קוטון ו-ע' וינברגר) מיום 7.2.2024 ב-תפ"ח 6432-02-22

תאריך ישיבה: ט' אייר תשפ"ה (7.5.2025)

בשם המערער: עו"ד דורון נוי; עו"ד יהלי שפרלינג

בשם המשיבה: עו"ד נועה עזרא רחמני

בשם נפגע העבירה: עו"ד אסי פיסו

בשם שירות המבחן: עו"ס סיון קוריס

פסק-דין

השופט יוסף אלרון:

המערער הורשע לפי הודאתו, במסגרת הסדר טיעון, ברצח משה אלנקווה ז"ל (להלן: המנוח), לפי סעיף 300(א) לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן: החוק), ביסוד נפשי של אדישות; וכן בעבירות של החזקת סכין, לפי סעיף 186(א) לחוק; ושיבוש מהלכי משפט לפי סעיף 244 לחוק.

בגזר דינו של בית המשפט המחוזי בחיפה ב-תפ"ח 6432-02-22 מיום 7.2.2024 (השופטים א' לוי, ע' קוטון ו-ע' וינברגר), נגזר על המערער עונש של 21 שנות מאסר בפועל, לצד עונשי מאסר על תנאי ותשלום פיצוי לנפגעי העבירה.

הערעור מופנה כלפי חומרת העונש – הן כלפי מתחם העונש ההולם שנקבע, הן כלפי מיקום עונשו של המערער בגדרי המתחם.

1. בין המנוח למערער וחבריו – אלכס ובוריס, אין כל היכרות מוקדמת. ביום 3.1.2022, בסמוך לשעה 19:45, נפגשו המערער וחבריו בפארק בקרית ים והחליטו לשים פעמיהם לעבר קיוסק סמוך. במועד המפגש, המערער החזיק על גופו אולר מסוג Leatherman, שלא למטרה כשרה.

המערער וחבריו הגיעו בסמוך לשעה 20:02 לרחבת אספלט סמוכה, בה שהה המנוח באותה העת. המנוח, אשר צרך באותו ערב אלוהול, הבחין במערער וחבריו והתקדם לעברם באומרו "אוהב אותכם", "שונא אותכם" ו-"אני רוצה לריב". כאשר הגיע אליהם, נעמד מולם ונצמד עם ראשו לראשו של בוריס, כאשר אלכס לימינו והמערער משמאלו ומאחוריו. המנוח טפח על כתפיהם של אלכס ובוריס. בוריס אמר למנוח שהוא שיכור ועדיף כי ילך בדרכו שלו וכי הם ילכו לדרכיהם, שמא "ייפול" על "חבר'ה" פחות סובלניים מהם ו"יהיה לו בלאגן".

במהלך שיח זה, כאשר המנוח הניע את ידיו, בעוד המערער עמד מאחורי בוריס ולימינו, החליט המערער לדקור את המנוח בעודו שווה נפש ביחס לאפשרות גרימת מותו. המערער עשה צעד לאחור, שלף את הסכין, התקדם לעבר המנוח ודקר אותו בעוצמה דקירה אחת, בבית החזה העליון. להב הסכין חדרה לחזהו של המנוח וגרמה לקרעים בעורקים שונים בגופו ובהם אבי העורקים.

אלכס ובוריס לא הבחינו כי המערער דקר את המנוח וסברו כי הכה אותו באגרוף. השניים הדפו אותו לאחור ואמרו לו כי אין צורך להרביץ למנוח, הואיל ולא עשה להם דבר. עוד אמרו כי המנוח "לא בא לריב" ועליהם ללכת מהמקום. בוריס ואלכס שוחחו עם המנוח מספר שניות, אמרו לו כי הם מצטערים על מעשהו של המערער ושאלו למצבו. אז, החלו ללכת עם המערער לכיוון הקיוסק האמור.

מיד לאחר מכן, אמר המערער לחבריו כי דקר את המנוח. למשמע זאת, בוריס ואלכס הסתובבו וחזרו אל המנוח, אשר בשלב זה התמוטט ונפל על הרצפה. השניים הזעיקו כוחות מד"א. המערער, מצידו, שינה את כיוון הליכתו והשליך את הסכין לפח אשפה בכוונה למנוע את השימוש בה כראיה. המנוח פונה לבית חולים ומותו נקבע כמה ימים לאחר מכן, כתוצאה ממוות מוחי אשר נגרם מהדקירה בחזהו.

2. בגין מעשים אלו, יוחסו למערער כאמור עבירות של רצח (ביסוד נפשי של אדישות), החזקת סכין שלא כדין ושיבוש מהלכי משפט.

3. המערער הורשע בעבירות שיוחסו לו, על סמך הודאתו בעובדות כתב האישום המתוקן, במסגרת הסדר טיעון. בית המשפט המחוזי, בגזר הדין, התייחס בהרחבה לחומרת עבירת הרצח, שבבסיסה ערך קדושת החיים. בהמשך לכך, תיאר את חומרת פגיעתו של המערער בערך זה; והכריע כי בגין כלל מעשיו יש לקבוע מתחם עונש הולם אחד.

בית המשפט המחוזי סקר את מדיניות הענישה שהתגבשה במקרים של רצח באדישות, בעקבות הרפורמה בעבירות ההמתה. באשר לנסיבות ביצוע העבירה – צוינו חלקו הבלעדי של המערער בביצוע המעשים; ההבדל הקוטבי שבין האופן שבו התמודדו חבריו של המערער עם המנוח, לעומת דרכו האלימה של המערער; וכן הנזק החמור שנגרם כתוצאה ממעשה הרצח. בשקלול נתונים אלו, נקבע כי מתחם העונש ההולם בגין מעשיו של המערער הוא בין 20 ל-24 שנות מאסר בפועל.

לצורך מיקום עונשו של המערער בגדרי המתחם, צוין כי המערער נעדר עבר פלילי, נסיבות חייו מורכבות וגילו צעיר. כמו כן, ניתן משקל לתסקיר שירות המבחן בעניינו של המערער, אשר לא בא המלצה טיפולית, מאחר שהמערער גילה מוטיבציה נמוכה לטיפול. עוד נכתב בתסקיר כי המערער השליך חלק מן האחריות לאירוע על המנוח וסיפק "צידוקים" למעשיו בטענה כי חש מאוים. עם זאת, נכתב כי "בין שיטי התסקיר" ניתן לגלות ניצנים של רצון לטיפול מצד המערער.

בית המשפט המחוזי הוסיף והתחשב, בין היתר, בכך שהמערער הודה במעשיו וחסך זמן שיפוטי יקר ואף הפגין מידה של לקיחת אחריות באמצעות הפקדת סכום של 50,000 ש"ח בקופת בית המשפט, לטובת פיצוי משפחת המנוח.

4. לבסוף, נגזר על המערער עונש של 21 שנות מאסר לריצוי בפועל, החל מיום מעצרו; 18 חודשי מאסר על תנאי, לבל יעבור עבירה מסוג פשע שיש בה יסוד של אלימות, במשך 3 שנים; 6 חודשי מאסר על תנאי, לבל יעבור עבירה שעניינה החזקת סכין שלא כדין או עבירה שעניינה בשיבוש מהלכי משפט או חקירה. כמו כן, נקבע כי על המערער לפצות את נפגעי העבירה – הוריו של המנוח ואחיו, בסכום כולל של 258,000 ש"ח.

5. בנימוקי הערעור נטען כי בית המשפט המחוזי גזר על המערער עונש חמור יתר המידה והוביל לטשטוש ההבחנה שבין מקרי המתה ביסוד נפשי של אדישות להמתה ביסוד נפשי של כוונה. הודגש, כי מדובר במעשה המתה שהתרחש ב"מכה אחת" כלשון הערעור "מתוך אקט הדיפתי, ספונטני ולא מתוכנן". בנוסף, נטען כי נסיבות האירוע, בשילוב נסיבותיו האישיות של המערער, גרמו לו לחוות פחדים ודריכות באופן בלתי מותאם.

בא-כוח המערער הוסיף וטען כי לא ניתן משקל מספק לכך שהמערער ביצע את הדקירה בעוד הנוכחים היו תוך כדי תנועה, ומעבר לכתפו של חברו. בנסיבות אלו, בית המשפט היה צריך, לשיטתו, לפנות למדיניות הענישה שהייתה נהוגה בעבר, לפני הרפורמה בעבירות ההמתה. עוד משיג המערער גם על האופן שבו בית המשפט המחוזי התחשב בתסקיר שירות המבחן בעניינו; וגם על חומרת עונשו בהשוואה לעונשים שנגזרו במקרים של רצח באדישות לאחר הרפורמה בעבירות ההמתה.

למערער טענות גם ביחס למיקום עונשו בגדרי מתחם העונש ההולם. לפי הנטען, לא ניתן משקל הולם, אם בכלל, לכלל הנתונים המצדיקים השתת ענישה על הצד המקל. לעמדתו, ראוי היה למקם את עונשו בתחתית מתחם העונש ההולם, בין היתר בשל נסיבות חייו המורכבות; נטילת האחריות על מעשיו; העובדה כי הביע חרטה; ולאור הנזק הכבד אשר ייגרם לו כתוצאה מריצוי עונש המאסר הממושך.

6. מנגד, המשיבה תומכת בקביעות גזר הדין ואינה סבורה כי יש להתערב בו. באת-כוחה הדגישה את סתמיות מעשה הרצח, כאשר פרץ האלימות של המערער הופנה כלפי המנוח מבלי התגרות, מבלי שהמנוח איים עליו ולאחר שהמנוח כלל לא שוחח עמו. כמו כן, ציינה את ההבדל בין מעשיו של המערער, לבין חבריו, אשר שבו וביקשו להושיט סיוע למנוח לאחר שהבינו כי נדקר. לשיטת המשיבה, העונש שנקבע מתיישב כראוי עם מדיניות הענישה שנקבעה לאחר הרפורמה בעבירות ההמתה. צוין כמו כן כי המערער שילם רק חלק קטן מסכום הפיצוי שנפסק. באת-כוח המשיבה הוסיפה והדגישה את הנזק הרב שנגרם למשפחת המנוח, אשר מתקשה להתאושש ולעכל את האובדן.

7. בא-כוח נפגעי העבירה דיבר אף הוא לפנינו בקצרה, תוך שסקר את מסלול חייו של המנוח ומצבם הקשה של הוריו בעקבות האירוע. אביו של המנוח הוסיף מספר מילים משלו, תוך שתיאר את אהבתו הרבה לבנו המנוח, אשר נהג לעזור לזולת וגם לאחר מותו תרם את איבריו וסייע להצלת חייהם של אחרים.

8. המקרה שלפנינו מגלם היטב, באופן עגום במיוחד, זלזול עמוק בעקרון קדושת החיים. המנוח ניגש למערער וחבריו, לא היווה איום כלפיהם, כעולה בבירור מהתנהגות חבריו של המערער; ואילו המערער – בקלות בלתי נסבלת – שלף סכין ודקר אותו בחזהו. כך, במעשה של שניות ספורות, גדע את חייו והמית באחת אסון כבד על משפחתו.

9. המערער לא קם בבוקר האירוע ותכנן מבעוד מועד להמית את המנוח. כאמור, הוא כלל לא הכיר אותו. בכל זאת, מפגש אקראי וסתמי עם המנוח היווה עבורו סיבה מספקת לדקור אותו בעוצמה בחזהו. אחר מעשה הדקירה – המשיך בדרכו. גם כאשר חבריו סבו על עקביהם וביקשו להעניק סיוע למנוח, המערער בחר להוסיף לצעוד בדרכו, תוך שהוא משליך את הסכין בפח סמוך. ניכר אפוא כי גם בשלב זה בראש מעייניו של המערער ניצבה טובתו שלו; שלומו של המנוח – לא הטרידו כהוא זה. בהתאם לכתב האישום המתוקן שבו הודה והורשע, למערער לא היה זה משנה אם המנוח ימות אם לאו – הוא היה אדיש ביחס לכך.

10. מעשה כזה, גרימת מותו של אדם ביחס נפשי של אדישות, הרי הוא רצח על פי הגדרתו (לפי סעיף 300(א) לחוק). לא תמיד היו פני הדברים כך. טרם הרפורמה בעבירות ההמתה (חוק העונשין (תיקון מס' 137), התשע"ט-2019, ס"ח 2779, 230; לעיל ולהלן: הרפורמה בעבירות ההמתה), עד לשנת 2019, תרחיש עובדתי דומה, ביסוד נפשי של אדישות, הוביל להרשעה בעבירת ההריגה (סעיף 298 לחוק, בנוסחו הקודם). הרשעה אשר בצדה עונש מרבי של 20 שנות מאסר בפועל. המחוקק (וכך גם הפסיקה) לא היה שבע רצון מהדין הקיים.

על כן, בוצעה רפורמה מקיפה וסדורה (לסקירה, ראו: ע"פ 6576/23 ברכאת נ' מדינת ישראל, פסקאות 32-34 (27.4.2025); ע"פ 6063/21 מדינת ישראל נ' יאסין, פסקאות 34-41 (26.3.2024) (להלן: עניין יאסין)). במסגרת רפורמה זו הוחלט לשנות באופן מהותי את האחריות הפלילית של מי שממית אדם אחר ביסוד נפשי של אדישות, את התיוג הנלווה לכך וגם את העונש. לא עוד "הריגה" – אלא "רצח"; לא עוד עונש מרבי של 20 שנות מאסר בפועל – אלא עונש מרבי של מאסר עולם (ובהתקיים נסיבה מחמירה לפי סעיף 301א(א) לחוק, יהא זה עונש חובה); האדישות כבר אינה שוכנת לצד "קלות הדעת" – אלא היא מקובצת יחדיו עם יסוד הכוונה.

יחד עם זאת, אין המשמעות של כך כי האדישות והכוונה חד הן. כפי שהובהר, לעניין חומרת העונש הייתה ונותרה חשיבות ליסוד הנפשי המדויק שבו פעל הרוצח (עניין יאסין, בפס' 42-43). ואולם, את עונשו של מי שרצח אדם באדישות, יש לבחון אל מול התיוג של המעשה כ"רצח", העונש המרבי בגין עבירת הרצח הבסיסית ומדיניות הענישה אשר התגבשה לאחר הרפורמה בעבירות ההמתה, ולא אל מול הדין הקודם.

11. באשר למדיניות הענישה הנהוגה, לאחר הרפורמה, ביקש כל צד להפנות לפסקי דין התומכים בטענותיו. בכל מקרה ומקרה, ניתן למצוא נקודות דמיון לצד נקודות שוני. במבט רחב, מתחם ענישה שבין 20 ל-24 שנות מאסר בפועל, בגין דקירה לחזה בנשק קר, בשל "ויכוח" סתמי שהמערער כמעט ולא היה צד לו, אם בכלל – מתיישב עם מדיניות הענישה הנהוגה בגין רצח באדישות (ראו: עניין יאסין; ולאחרונה: ע"פ 320/23 אשטה נ' מדינת ישראל (11.5.2025)).

בהקשר זה, בא-כוח המערער טען, בין אם במפורש ובין אם במשתמע, כי ראוי היה לקחת בחשבון כי המנוח "התגרה" במערער. אולם, לא אלו עובדות כתב האישום המתוקן שבו הודה. המנוח כלל לא הניח את ידיו על המערער. אף ניתן להיווכח מהתנהגות חבריו של המערער עד כמה לא נשקף להם איום כלשהו מהמנוח. מבחינה זו, אין לבחון את האירוע שלפנינו כרצח אשר קדמה לו "התגרות". בכך ישנה הבחנה מהותית אל מול פסק הדין בעניין אמסלם (ע"פ 1059/24 אמסלם נ' מדינת ישראל (27.11.2024)) שאליה הפנה בא-כוח המערער. באותו מקרה המנוח הוא שדחף תחילה את הרוצח, לאחר שזה הגיע על מנת להפריד בעימות בין המנוח לחברו.

באשר לפסק דיני ב-ע"פ 4137/22 אנאנטאפאק נ' מדינת ישראל (2.7.2023), שאף אליו התייחס בא-כוח המערער, לא הוגש באותו מקרה ערעור מצד המדינה על קולת העונש. יתרה מזאת, ציינתי בו במפורש, ביחס לעונש של 17 שנות מאסר בפועל, כי "בדיעבד, ולאור רף הענישה שעוצב בזמן שחלף, ניתן אף לומר כי העונש שנגזר הוא על הצד המקל" (שם, בפס' 10).

12. משלא נפל כל פגם בקביעות בית המשפט המחוזי ביחס לגבולות מתחם העונש ההולם, אפנה לבחינת הטענות כלפי מיקום העונש בגדרי המתחם. עונשו של המערער נקבע סמוך לתחתית המתחם. בכך, בית המשפט המחוזי התחשב באופן משמעותי בנסיבות שאינן קשורות לביצוע העבירה המצדיקות הקלה מסוימת בעונש. מלכתחילה, קביעת עונש סמוך לתחתית המתחם, בגין עבירת רצח, אינה עניין של מה בכך (שם, בפס' 11; עפ"ג 16607-09-24 אלכמלאת נ' מדינת ישראל, פסקה 21 (4.5.2025)). בהתאם,

המשקל של הבעת חרטה, נטילת אחריות (מסויגת) והודאה – במסגרת הסדר טיעון – קיים אך מוגבל. כלל שיקולים אלו, בשילוב נסיבות חייו של המערער, הם שהובילו לקביעת העונש סמוך לתחתית המתחם. בוודאי שבהעדרם, עונשו היה חמור יותר כמי שקיפח חיי אדם במעשה אלימות אכזרי מתוך אדישות לתוצאת המעשה וזלזול בערך קדושת החיים. יוצא אפוא כי גם במישור זה אין להתערב בעונש שנגזר על המערער.

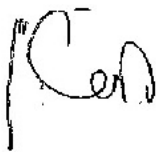
13. הנה כי כן, ונוכח נקודת המוצא שלפיה ערכאת הערעור אינה נוהגת להתערב בעונש שגזרה הערכאה הדיונית אלא בנסיבות של חריגה קיצונית ממדיניות הענישה הנוהגת או במקרים שבהם חלה על פני הדברים טעות מהותית בגזר הדין (ע"פ 7416/22 דויט נ' מדינת ישראל, פסקה 13 (1.6.2023)) – דין הערעור להידחות, וכך אציע לחברי ולחברתי.

יוסף אלרון
שופט

השופט אלכס שטיין:

אני מסכים.

אלכס שטיין
שופט

השופטת גילה כנפי-שטייניץ:

אני מסכימה.

גילה כנפי-שטייניץ
שופטת

הוחלט כאמור בפסק דינו של השופט יוסף אלרון.

ניתן היום, כ' אייר תשפ"ה (18 מאי 2025).

גילה כנפי-שטייניץ
שופטת

אלכס שטיין
שופט

יוסף אלרון
שופט